

Vabadussõja mälestussambad Lääne-Virumaal

*Kuid ära iial küsi
kaduvikult
sa taga neid,
kes läksid igavikku...*

Igavik päris Vabadussõjast omad hinged ja ega te malt neid tagasi saa. Aasta-aastalt jääb vähemaks ka neid, kel ühele lähedasele hingele mõeldes ka elav pilt kaduvikku läinust silme ette tõuseb. Meie, praegu Virumaa kamarat tallavate tõsi-meelsete eestlaste hingeasjaks jäägu lilled ja küünalde panemine mälestussammaste jalamile, auks ja tänuks neile meestele, kes Eesti vabadust mitte kätte ei laulnud, vaid tegid seda ränkades lahingutes hambaid kiristades.

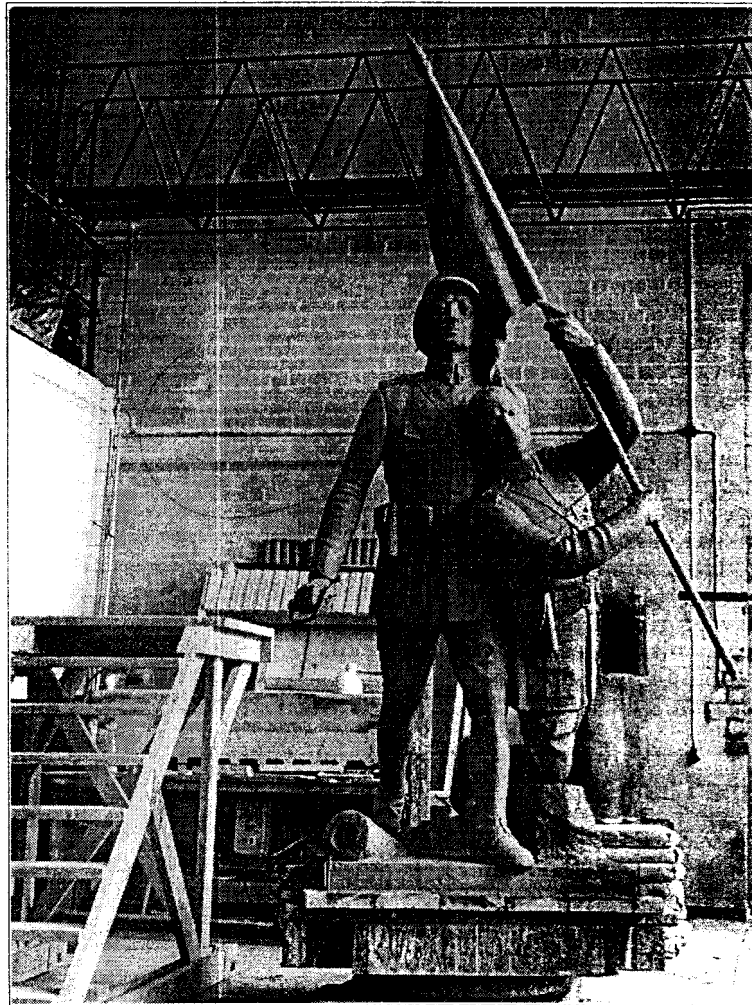
Eesti Vabariik tuli raskelt ja kadus raskelt okupatsiooni ikke alla. Ja veel jäägu meie hingeasjaks, et too lauluga taasvõidetud vabadus lauluga ei läheks.

Vabadussõja mälestussammastest peegelduvad tänaseni rahva julgus, vaim ja tahe. See ajendabki lähemale tooma Lääne-Virumaal asuvate vabadussammaste saamislugusid.

Alustame Vabadussõjas langenud Virumaa sõdurite mälestussambaga Rakveres.

28. jaanuaril 1923 alustas Rakveres tööd „Vabadussõjas langenud virumaalaste kalmüküngaste korraldamise komitee“. Võeti vastu otsus püstitada vääriiline mälestussammas neile, kes enam kunagi oma koduuksest sisse astuda ja kodupõldu künda ei saanud.

Komitee eesotsas seisid kolonel O. Luiga ja linnapea

1925. aastal avatud ja 1940. aastal punavõimude poolt purustatud Vabadussõja mälestussammas Rakveres taastati selle aastakümneni algul. Fotol on jäädvustatud üks osa Rakvere vabadussamba taastamisprotsessist.

A. Pääro. Samba maksumuseks arvati 1,5 miljonit marka ja avada taheti see 1924. aastal. Küllalt kiiresti aga selgus, et nii lühikese ajaga nõndapalju raha kokku ei saa. Rakvere linnavolikogult sai komitee 300 000, Viru maavalitsuselt 75 000, Sõmeru vallavalitsuselt 5000 ja Rakvere linnavalitsuselt 100 000 marka. See oli aga

kokku vaevalt kolmandik vajaminevast rahast. Kuid komitee ei andnud alla ning ülejäänud saadi pidade ja loteriide korraldamisega.

Mälestussamba kavandeid esitas mitu tuntud kujurit. Väljavalituks sai Amandus Adamson, kes täie vastutustundega samba kujundamise ja püstitamise algusest lõpuni ka teoks tegi.

Ehitustööd algasid juuli keskpaigas. Samba aluse valmistas ehitusmeister Weigel insener Adoffi projekti järgi. Materjaliks oli tsementbetoon. Tööd tegi selle kallal kaheksa meest. Samba pronkskujud valati Itaalias Pistoia linnas ning nende valmistamist ja ülesseadmist juhatas professor Amandus Adamson isiklikult.

Rakvere mälestussammas avati 30. augustil 1925. See oli võimas ja harras päev kogu Virumaale. Samba pühitsesid luteriusu kombe järgi pastor A. Sommer ja apostliku õigeusu järgi metropoliit Aleksander. Sõjaväelist au andis kahurvägi kolme kogupauguga. Pärgi oli samba jalamile toodud üle neljakümne. Viimasena pandi pärg tundmatu ema nimel, kel jäigi teadmata, kuhu mulda maeti tema kolm poega.

Vabadussõjas langenute nimesid sambale ei märgitud. Need avaldati eraldi raamatukeses, mis anti välja samba avamise päevaks. Ega need nimesid mahtunukski selle üle kuue meetri kõrguse samba alusele, sest ajaraamatus on kirjas: lahingus langes virulasi 260, haigemajades suri 176, jäljetult jäi kaduma 99 ja punaste vere-töös tapeti 109. Kokku 644 virulasest ohvrit.

Ega ole vist tõesti palju nõutud, et igapäevatõttamiste ajal sambast möödudes kingiksime ühe mõttekillu neile, kes olid Eestile ustavad surmani.

Ed. Ahase raamatule toetudes
Anne Peaske